

1964

TMMOB
Elektrik Mühendisleri
Odası

tmmob

TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ

TARİHİNDEN KESİTLER

Kaya GÜVENÇ

Aralık 2017 | Ankara

TMMOB Tarihinden Kesitler
Kaya Güvenç

TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Yayınları
EMO Yayın No: EK/2017/697
ISBN: 978-605-01-1118-7

Dizgi Tasarım
Elektrik Mühendisleri Odası

İhlamur Sokak No: 10 Kat: 3 Kızılay-Ankara
Tel: +90 (312) 425 32 72 Faks: +90 (312) 425 38 18
www.emo.org.tr E-Posta: emo@emo.org.tr

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) tarafından 6-7 Temmuz 2012 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen, Uluslararası Veblen, Kapitalizm ve Akılcı Bir İktisadi Düzen İçin Olanaklar Sempozyumu'nda, Makina Yüksek Mühendisi ve TMMOB Yönetim Kurulu Eski Başkanlarından Kaya Güvenç'in "TMMOB Tarihinden Kesitler" konulu konuşması kendisi tarafından gözden geçirildikten sonra yayın haline getirilmiştir.

...KIZIN
HALKTIR

ERİNİN DAYANISMA GÜNÜNDE E
A OMUZ UMUTAVIZ TMMOB

**TÜRK
MİMAR**

TMMOB ve bağılı odalar da bir çalışma dönemin daha sonuna geldik. Ocak 2018 tarihinden şube seçimleriyle başlayarak bir kez daha demokrasi şenliğimizi TMMOB seçimleriyle nihayetlendireceğiz.

1970'lerden bu yana toplumsal muhalefetin bir bileşeni olan TMMOB, meslekten, meslektaştan ve ülke sorunlarını temel alan mücadelesini sürdürmeye karardır.

Bir hafızayı tazelemek amacıyla TMMOB eski başkanlarından Kaya Güvenç'in 6-7 Temmuz 2012 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen, Uluslararası Veblen, Kapitalizm ve Akılcı Bir İktisadi Düzen İçin Olanaklar Sempozyumu'nda yapmış olduğı açılış konuşmasını bilginize sunuyoruz.

Yararlı olması dileğiyle...

Sevgili konuklarımız, sevgili arkadaşlarım günaydın...

Veblen, çalışmalarında mühendislere yer vermemiş olsaydı, Ahmet Haşim Köse ve Ahmet Öncü de TMMOB adına yaptıkları araştırma sonunda, “Kapitalizm, İnsanlık ve Mühendislik; Türkiye’de Mühendisler, Mimarlar” adlı kitabı hazırlamamış olsalardı, çoğumuz Veblen’i tanımayacaktık. Bu tanışma şöyle bir soruyu ortaya çıkardı: “Veblen’in önermeleri ile 1970’lerden bu yana sürdürdüğümüz mücadelenin önermeleri ne ölçüde örtüşüyor?”

Uzman arkadaşlarımdan beni bağışlamalarını dileyerek, şöyle bir izlenime kapıldığımı belirtmek istiyorum; Bizim mühendis ve mimar kesiminin mücadelesi hep işçi sınıfının iktidarına, yani sosyalizme yönelmiş veya onunla birlikte yürüyen bir mücadeleydi. Veblen’de hedef bu kadar net değil. Yani kapitalizmi eleştirisi, mühendislere atfettiği roller uzun uzun tartışılabilir. Ama ortaya koyduğu çözüm yolu ile bizim uzun zamandan beri hedeflediklerimiz, yapmaya çalıştıklarımız tam bir uyum içinde sayılmaz.

Aslında benim bu sunuşum biraz da buradan kaynaklandı. Mühendislerin mücadelesi ve Veblen’in söylediklerini birlikte değerlendirelim istedim. Bana da mühendis ve mimar hareketinin, daha çok da TMMOB’nin öyküsünü özetlemek düştü.

Mühendislerden söz edince kaçınılmaz olarak “mühendis kimdir?” sorusuna yanıt vermemiz gerekiyor. Sunuşumda bunun üzerinde çok durmayacağım ama daha önceki tartışmalarımızda, çeşitli belgelerimizde söylediklerimizi kısaca özetlemek istiyorum. Mühendislik ve mimarlık mesleklerinin temel özelliği; maddi hayatın üretimi sürecinde tasarım, hesaplama gibi yani emek sürecinin entelektüel yönünü temsil etmeleridir. Kapitalizmin gelişmesi ve modern sanayi ile birlikte kafa-kol emeğinin birbirlerinden ayrılma süreci tamamlanır.

Bu ayrılma aslında sadece mühendisleri değil; teknisyenleri, yöneticileri de kapsayan bir süreçtir.

Zaman içinde üretim sürecinin entelektüel yönünü temsil edenler, kimi yerlerde “beyaz yakalılar” olarak tanımladığımız işçiler de “proleterleşme” sürecine girdiler. Üretim sürecinin fiziksel yanını temsil eden “mavi yakalılarla” beyaz yakalılar arasında sert bir rekabet yaşandı. Ama zaman zaman, yer yer, en azından sermaye sınıfına karşı birlikte olmayı da başardılar.

Madem kapitalizm sömürü üzerinde yükselmektedir, o zaman sömürülenler sömürüyü ortadan kaldıracaklardır. Yani işçi sınıfı kendi iktidarını, sosyalizmi kuracaktır. Türkiye’de mühendis ve mimar hareketi 70’lerden sonra hızla bu noktaya geldi. Ahmet Öncü ve Ahmet Haşim Köse arkadaşlarımızın kitabında bunlar ayrıntılı olarak yer alıyor. Ben de bir mühendis gözüyle, mücadele içinde yer almış bir arkadaşınız olarak görüşlerimi sizlerle paylaşmaya çalışacağım.

Bir anekdotla başlayayım. Emek Platformu’nun sizler için ne ifade ettiğini bilmiyorum ama belki konuklarımız açısından kısa bir açıklama yararlı olabilir. Emek Platformu; 1999’da başlayan bir güç birliği çalışmasıdır. Bunun içinde kamu emekçileri de dahil bütün ücretli kesimlerin örgütleri; yani sendikalar, meslek örgütleri ile emekli dernekleri yer almaktadır. Türkiye’de bütün ücretlilerin hakları ile ilgili konularda çalışmalar, eylemler yapan bir oluşumdur.

TMMOB’nin Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini sürdürdüğüm, Şubat 2001 krizinin hemen başlarında Emek Platformu Dönem Sözcülüğü bize geçti. Yoğun bir eylemlilik dönemiydi. Bir gün, Sanayi ve Ticaret Eski Bakanlarından, aynı zamanda Bayındırlık Bakanlığı da yapmış inşaat yüksek mühendisi, Orhan Alp telefon etti ve kısaca şunları söyledi:

“Çok çalışıyorsunuz, haklarınızı arıyorsunuz, bu arada miting de yapıyorsunuz. İyi güzel de niye işçilerle birlikte miting yapıyorsunuz, bunu anlamıyorum...”

Aslında bu sorunun yanıtı bir anlamda TMMOB’nin tarihidir. Çok aşına olmayanlar için kısaca, TMMOB’nin odaların üzerinde kurulu bir üst birlik olarak yapılandığını söyleyelim. Odalar demek, farklı uzmanlık alanları demek. Birbirleri ile ortak çıkarları olan, ama aynı zamanda çıkar çatışmaları nedeniyle birbirleriyle mücadele eden yapılar demek. 1970’lere kadar odaların kendi aralarındaki ilişkiler, TMMOB’nin de temel çizgisini belirlemekte çok etkili olmuştur. Türkiye’deki mühendis, mimar hareketini; mücadele bileşkesini bir anlamda onlar çıkarıyorlardı. Hızla gözden geçirelim.

TMMOB 1954’te kurulmuş. Ama mühendis ve mimarlar örgütlenmeye, 1909’da Osmanlı Mühendis Mimar Cemiyeti ile başlamış. Unutmayalım ki Türkiye, sanayileşme açısından geç kalmış olan bir ülkedir. Mühendis ihtiyacı da ona göre geç gelişmiştir. Benim hesaplarıma göre Cumhuriyet’in kuruluşunda Türkiye’de sadece 500 kadar mühendis ve mimar var. Küçük bir meslek topluluğu oluşturuyorlar. Cumhuriyet’in kuruluşunu izleyen yıllarda mühendisler ve mimarlar örgütlenme çalışmalarını bu kez iki ayrı dernek bünyesinde sürdürüyorlar. Bunlar; Türk Yüksek Mühendisleri Birliği ile Türk Yüksek

Mimarları Birliğidir. Mühendislik ve mimarlık mesleklerinin hakları ile ilgili ilk yasanın çıkması da aynı tarihlere denk gelir. Bu iki örgütün ortak çalışmalarından birisi tabiilerde olduğu gibi kendi alanlarında da “meslek odalarının” kurulması. Nihayet 1954 yılında bütün uzmanlık odalarını bünyesinde toplayacak olan Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği kuruluyor, sonrasında da odalar.

TMMOB ve odalar meslektaşlarının sorunlarını siyasi iktidarla yakın ilişkiler içinde çözmeye çalışmakta ve başarı elde etmektedirler. 1950’lerin sonunda bir hastane inşaatının yabancı mühendislerle yaptırılacağı, TMMOB’nin de bunu protesto etmek için bir miting yapacağı haberi yayılıyor. Bunun üzerine Birlik Genel Sekreteri şöyle bir yazı yazıyor:

“Bu teşkilâtın kanunu, kendisine kamunun ve üyelerinin hak ve menfaatlerini korumak için lüzumlu göreceği her türlü teşebbüsü yapmak salâhiyetini tanımıştır. Bu kadar kuvvetli bir teşkilât ve bu kadar geniş bir salâhiyet içinde normal kanunî yollardan halledilemeyecek haklı bir dâva tasavvur edilemez. Mühendis ve mimarların miting tertibine ihtiyaçları yoktur... Bütün müesseselerin, bütün dairelerin ve hatta Millet Meclisi’nin kapıları kendilerine açıktır.”

Ayrıcalıklı bir meslek grubudur, mühendis ve mimarlar grubu. Örgütümüzün yöneticileri de buna uygun bir anlayıştalar. Zaten Birliğin ve odaların yönetim organlarında çok sayıda yüksek düzeyde bürokrat da yer alıyor ve mühendis ve mimarların çoğunluğu da kamu emekçisi. Bu anlayış başlangıç yıllarında için sonuç alabilmektedir.

Bir örnek ile devam ediyorum. Her topluluk gibi mühendis, mimar topluluğu da her şeyden önce, daha iyi yaşam koşulları talep etmektedir. 60’lara doğru mühendislerin ücret sistemi değişiyor ve “yevmiyeli teknik personel” diye adlandırdığımız bir ücret sistemi geliyor. Kararname çıktığı zamanda, o döneme ilişkin görüşlerden anlaşıldığı kadarıyla meslektaşlarımızın hayli rahatladığı anlaşıyor. Kaldı ki gerek 50’ler, gerekse 60’lar bir bütün olarak emekçi sınıfların milli gelirden daha çok pay aldıkları bir dönemdir.

Ama 1960’ların ortalarında durum biraz değişiyor. Konunun ayrıntılarına girmeden önce bir konuya açıklık getirmem gerekiyor. Doğaldır ki “TMMOB tarihi” dünyadan soyutlanarak, bilim ve teknolojik gelişmelerden soyutlanarak, Türkiye’deki siyasi hayattan, sınıflar mücadelesinden soyutlanarak ele alınmaz. Buna rağmen konuşmamı uzatmamak için Türkiye ile yetineceğim. Ülkeye baktığımızda şunları görmek mümkün; İşçi sınıfı daha sendikalar kanunu çıkmadan Saraçhane Mitingi ile Kavel Grevi ile başlayan süreçte haklarını geliştiriyorlar.

1961 Anayasası da nispi bir özgürlük ortamı getirdiği için emekçi sınıfların örgütlenmesini kolaylaştırdı. Sendikalar kanunu, grev kanununun çıkması, daha sonra kamu çalışanlarının sendikalaşma kanunlarının çıkması önemli gelişmelerdir. Elden ele gizlice dolaşan Kapital yerine, kitapçı raflarında yer alan Kapital önemlidir. Marksizm’in klasiklerini okumak mümkündür. Gelişen özgürlük ortamı, işçi sınıfının hareketliliği, Türkiye İşçi Partisi’nin kuruluşu, 1968 öğrenci olayları, tüm bunların hepsini arka plan olarak aklımızda tut-

makta yarar var.

60'ların ortalarında durum değişiyor demiştim. İki olay üst üste geliyor. Birincisi özel okullar. Süleyman Demirel Ailesi'nden bir kişi kalkıyor, yeni çıkan bir kanuna dayanarak özel mühendislik, mimarlık okulu kuruyor. Mühendis ve mimar topluluğunun tepkisi ise "Zaten bizim halimiz çok kötü, bir de özel okullar çıkacak, özel okullardan mezun olanlar bizim alanlarımızı iyice daraltacaklar" endişesinden kaynaklanıyor. İkincisi ise kamu sektöründe çalışan mühendis ve mimarlara uygulanan yasal düzenlemede değişiklik. Her ikisinin arkasında ise genel ekonomik durum. Bağımlı bir ekonomik politikayı benimsemişsiniz.

2. Dünya Savaşı sonrasının en önemli özelliklerinden birisi de Türkiye için emperyalizme tam bağımlılık döneminin başlamasıdır. Emperyalizme tam bağımlılık sadece siyasi bir nitelik taşıyor, aynı zamanda iktisat politikalarına da yansıyor. Türkiye bilim üretmeyen, teknoloji üretmeyen, dolayısıyla bu kavramlarla iç içe geçmiş mesleklerimize çok fazla ihtiyaç duymayan bir ekonomi politikayı izlemektedir. Türkiye'deki mühendis ve mimarlar emperyalizme karşı ve sömürüye karşı doğrudan hedefi vurmuşlardır.

Bu arada olumlu bir gelişmeyi de belirtmeden geçmek istemiyorum. Aynı tarihlerde kamu personeli sendikalarının kurulması bir umut doğuruyor. Mühendis ve mimarlar işçilerin başarılarını görerek "Biz de sendikalarda mücadele veriyoruz" diye düşünüyorlar. Bir araştırmada, 1968 Ekim ayı itibarıyla kurulan sendika sayısı 533'tür. Bunların arasında teknik eleman, teknik öğretmen sendikaları da bulunuyor. En önemli eylemlerden birisi de bu sendikalar arasında yer alan TÖS; yani Türkiye Öğretmenler Sendikası tarafından gerçekleştiriliyor. Önemli, çünkü teknik elemanların ilk boykotu 1970'tedir. Bu boykottan 6 ay önce ise TÖS öğretmen boykotunu örgütlemiş, 106 bin öğretmen, yani öğretmenlerin yüzde 50'sine yakını bu boykota katılmıştır. Tabii çok uzun mücadeleler, hukuki mücadeleler var ama sonuçta böyle bir olay yaşanmış ve mühendisler çok ciddi bir şekilde bu olaydan etkilenmişlerdir.

Özel okulların açılması tartışmalarının yanı sıra 657 sayılı bir Devlet Personel Kanunu gündeme geliyor. Daha önce belirttiğim gibi kamuda çalışan mühendis ve mimarlar o tarihlerde özel ücret sisteminden yararlanıyorlar. Ancak iktidar yeni bir memur kanunu getirmek istemektedir ve mühendis ve mimarlar da bu yeni kanuna tabi olacaklardır. Unutmayalım ki meslektaşlarımızın üçte ikisi kamuda çalışmaktadır. Bırakın hakların gelişmesini ciddi bir gelir kaybıyla yüz yüzedirler. Bu gelişme tam bir kırılmaya yol açıyor. Konuya ilişkin, size İnşaat Mühendisleri Odası'nın (İMO) 1970'lerde yapmış olduğu bir çalışmadan kısa bir not ileteceğim. Yevmiyeli Personel Kararnamesi ile yeni Personel Kanunu karşılaştırılmaktadır. Sonuç, durumu açıkça ortaya koymaktadır. 15 yıl hizmetten sonra her iki sistemde de ele geçen toplam ücret karşılaştırıldığında, yevmiyeli sistemde elde edilecek gelire ulaşmak için, yeni personel kanununda 15 yerine 23 yıl çalışılması gerekmektedir. Bu 23 yılın sonunda personel kanununa göre elde ettiğiniz ücret Yevmiyeli Personel Kararnamesi'ne göre elde ettiğiniz ücretten de yüzde 25 daha düşüktür. Kendimden örnek vereyim. Ben iki ayrı ücret sisteminde de çalıştım. Ücretim

dörtte bire yakın bir oranda düştü ama kazanılmış hak olduğu için eski ücreti vermeyi sürdürdüler. Bu olay, bırakın hakların iyileştirmesini açıkça ge- rilemedir. Mühendis ve mimarlar bunun hesabını iyi yapmışlardı. TMMOB ve odaların yöneticileri bütün makamlarla görüşüyorlar. Sonuç alamıyorlar. Bu durum mühendis, mimar kesiminde büyük bir tepkiye neden oluyor. Sorunu si- yasi iktidarla görüşerek çözenin bir sonuç vermeyeceğini artık kavramışlar, seslerini yükseltmeye başlamışlardır.

1970 yılında Elektrik ve İnşaat Mühendisleri Odaları'nın da yönetimleri değişti. Sosyalist anlayışın etkili olduğu yönetimler geldi. 68 öğrenci eylem- lerinde mücadele içinde yetişmiş arkadaşlarımız oda üyesi olmaya başladılar. Bu yeni gelen arkadaşlar yeni bir dünyayı, yeni bir anlayışı odalara taşıdılar. Odalarda 60'ların ortalarından sosyalistlerin sürdürdükleri çalışmalar var. Bu çalışmalara sosyalizmle bir şekilde tanışmış gençliğin getirdiği dinamizm de eklenmiş oldu. Dolayısıyla olaylara mevcut yönetimlerden farklı bakıyorlar. Mevcut sendikaların yanı sıra 1970'te TEKSEN; yani Teknik Elemanlar Sen- dikası da mühendis ve mimarların önemli katkılarıyla kuruluyor.

Bütün bu gelişmeler mühendis, mimar topluluğunu eylemliliğe yöneltiyor. Gerçi mühendis ve mimarların ilk eylemliliği değil. 1949 yılında bazı mühendislik, mimarlık işlerinin yabancı mühendis ve mimarlara verilmek istenmesine karşı iki ayrı örgütün ortaklaşa düzenledikleri bir yürüyüşe imza atmışlardı. Fötr şapkalı, kravatlı, pardösülü meslektaşlarımız Ulus'tan Zafer Meydanı'na kadar yürümüşlerdi. Yaklaşık yirmi yıl aradan sonra bu kez 18 Nisan 1970 tarihinde Elektrik ve İnşaat Mühendisleri Odaları ile Mimarlar Odası'nın, altı teknik eleman sendikası ile birlikte ortak bir miting yaptıklarını görüyoruz. Mitinge öğretmen boykotunun önemli bir ideolojik katkısı olmuştur. Çünkü boykot, hak- ların alınabileceği konusunda psikolojik bir hazırlık sağlamıştır. Miting ile ye- tinmeyen arkadaşlarımız, arka arkaya forumlar düzenlemişlerdir. Forumlarda alınan kararlar uyarınca da 1-2 Haziran 1970'te iki günlük boykot yapılmıştır. Yetmemiş, birkaç ay sonra bir boykot daha gerçekleştirilmiştir. İlki 2 günlük, ikincisi 3 günlük arka arkaya iki boykot. Buna rağmen tam bir sonuç alınama- mıştır. İktidar sözcüleri "yan ödemeler kararnamesi çıkacak, orada sorunları hallederiz" demektedirler. Gerçekten de bu etkinliklerin sonucunda yan öde- melerde yetersiz de olsa bazı düzenlemeler yapılmış olsa da hiçbir zaman eski haklarına ulaşamadılar.

657 sayılı kanun, 1 Aralık 1970 tarihinde yürürlüğe girdi ama mücadele devam etti. 71'in Ocak ayında; 14-18 Ocak tarihleri arasında iş yapmama ey- lemi gerçekleştiriliyor. TMMOB yönetimi ise bütün bu eylemlere karşı çıkıyor.

Mühendis, mimar topluluğunun direnişinin arkasında işçi sınıfının hareket- liliği vardır. Mühendis, mimar hareketinin sadece önünü açan değil, onu çe- ken, onu sürükleyen işçi hareketidir. Daha sonraki dönemlerde bunu tekrar göreceğiz.

Odalarımız o yıllarda özel okullardan mezun olanları üye kaydetmiyorlardı. Bilindiği gibi mühendis ve mimarların mesleki etkinlikte bulunabilmeleri için oda- lara üye olmaları gerekiyor. Arkadaşlarımız o dönemde özel okullar konusunu

yargıya götürmüşler ve dava sonuçlanana kadar da özel okullardan mezun olan mühendis ve mimarları odalara kaydetmemişlerdir. Yıllar sonra konu Anayasa Mahkemesi'nin gelmiş, Anayasa Mahkemesi de yasanın ilgili maddelerini iptal etmiştir. Daha sonra özel mühendislik, mimarlık yüksekokulları, Devlet Mühendislik Mimarlık Akademilerine dönüştürüldü.

Dönelim bu olayın yansımalarına. Odaların özel okul mezunlarını üye kaydetmemeleri, özellikle iktidar tarafından “devlet odalara söz geçiremiyor” şeklinde ifade ediliyordu. Aslında odaların yeni dönemdeki tutumlarından rahatsızdılar. Mühendis, mimar hareketinin durdurulması için onları örgütlerinden yoksun bırakmak gerekiyordu. Adalet Partisi (AP) TMMOB Kanunu'nu değiştirmek için teklif verdi. Teklife göre üye zorunluluğu ortadan kaldırılıyor, “serbest çalışanlar arasında isteyenlerin” üye olacakları bir yapıya dönüştürülüyordu. Bu teklif “öç alma” teklifi olarak da anılmıştır. Şöyle; daha önce 1970 yılında yapılan forumlardan söz etmiştim. İşte bunlardan birisinde, İMO'ya kayıtlı Başbakan Süleyman Demirel'in Oda Onur Kurulu'na verilmesi kararlaştırılmış. Oda Onur Kurulu da ilgilinin “Oda'dan ihracına” karar vermiştir. Yasa çıkmamıştır. AP'lilerin yapmak istediklerinin fazlasını 12 Eylül cuntası yapmıştır. Yasa değişikliği, birbirleri ile bir araya gelemeyen, rekabet içinde olan odaların “bizi kapatıyorlar” diyerek bir araya gelmesine vesile olmuştur.

Burada bir parantez açalım ve TMMOB'nin odalarla ilişkilerine bir göz atalım. TMMOB'nin, kuruluş hazırlıklarından başlayarak mesleklerarası bir rekabetin hatta çatışmanın varlığını görüyoruz. Bu rekabet 1960'ların başında TMMOB'nin üst örgütlükten çıkarılıp, koordinasyon kuruluna dönüşmesi için karar alınmasına kadar gitmiştir. Hem de bu karar bizzat TMMOB genel kurulunda alınmıştır. İzleyen yıllarda yedi odamız TMMOB ile ilişkisini kesmiş, kendi aralarında eşgüdüm kurulu oluşturmuşlardır. TMMOB yönetimi ise 1970 yılında başlayan eylemlere karşı çıkmıştır. Yasa ile gelişen olaylar sonrasında odalar bu kez daha anlamlı bir birliktelik yarattılar. Adalet Partisi'nin fiilen kapatma girişimleri de bu birliktelik karşısında sonuçsuz kaldı.

Bu arada 12 Mart dönemine de kısaca göz atalım. Bildiğiniz gibi 12 Mart 1971 tarihinde Genel Kurmay Başkanı ve dört kuvvet komutanı hükümete bir muhtıra verdiler. Demiral istifa etti. Muhtıra öncesinde Genelkurmay Başkanı'nın “sosyal gelişme iktisadi gelişmeyi aştı” şeklinde bir konuşması var. 12 Mart'ta muhtıra verildi, sıkıyönetim ilan edildi ve ülkede on binlerce insan gözaltına alındı. Anayasa değiştirildi, memur sendikaları kapatıldı, işkenceler, tutuklamalar, idamlar, katliamlar, gözaltılar bunların hepsi, 12 Mart'ta emekçi sınıfların üstüne geldi. Mühendis, mimar hareketi de bu baskılardan nasibini aldı. Ne var ki TMMOB 12 Mart'tan güçlenerek çıktı. Mühendis, mimar hareketinin sosyalist kadroları meslekler arasındaki çekişmeyi bir tarafa bırakarak sınıfsal bir birlik temeli üzerinde hareket etmeyi başardı. Bence, TMMOB'un esas doğuşu da budur. 1954'te sadece yasal bir kuruluş varken, 1973'te gönüllü bir TMMOB yaratılmıştır. Bana göre TMMOB'nin en kısa tarihi budur.

Daha sonrasına ilişkin bazı konulara değineceğim ama önce birlik konusuna vurgu yapmak istiyorum. Aslında mühendis ve mimarlar kendi çıkarlarının işçi

sınıfının çıkarlarıyla paralel olduğunu gördükleri ve bu anlayışı içselleştirdikleri, sınıfsal anlamda ortak bir zemini yakaladıkları zaman gelişme farklı bir sonuca götürdü. Bugün de o anlayışı sürdüren bir TMMOB'a kavuştuk.

Değişen neydi? Bütün topluluklar kendi üyelerinin ya da topluluk üyelerinin daha iyi koşullar elde etmeleri için mücadele verirler, çalışırlar. Bu çalışma toplumsal bir meşruiyet gerektirir. Mücadelenin başından itibaren kullanılan halka hizmet, sorunlarımız halkın sorunlarıyla benzer şeklindeki söylemlerde bu meşruiyet arayışının etkisi de olabilir. "Biz teknik elemanlar kalkınmanın motor gücüyüz. Dolayısıyla bize yapılması gerekenler aslında yapıldığı takdirde halka hizmet olarak tekrar dönecektir" deniyor. Devamı gelmiş olmasaydı bu söylemler klasik ücret artırımı taktiklerinden birisi olarak kalırdı. Nitekim mühendis, mimar topluluğunun mücadelesini "artı değer paylaşım mücadelesi" olarak niteleyenler de olmuştur. Ama daha yakından bakılınca bu söylemlerin arkasında yeni bir anlayışın yattığı görülür. Birkaç örnek vermek istiyorum.

Birincisi Elektrik Mühendisliği Dergisi. Yönetim değiştikten sonraki ilk başyazısı teknoloji ile ilgilidir. Deniliyor ki "Soyut olarak bilim ve teknoloji 'iyi' ya da 'kötü' olarak nitelendirilemez. Bilimsel bulgular ya da bunların teknolojik uygulamaları, hizmet ettikleri amaçlara göre iyi ya da kötü olurlar." Bu örgütümüz içinde yeni anlayışın bir ifadesidir.

İkinci örnek Boğaz Köprüsüdür. Mimarlar Odası ile İnşaat Mühendisleri Odası'nın karşı çıktıkları bir olaydır. Belki ilk kez bu kadar açık biçimde TMMOB üyesi mühendis ve mimarlar toplumun yararını kendi mesleki çıkarlarının önüne geçirmişlerdir. Ne diyorlar? "Toplu taşıma olmadan olmaz. Bu kentleşmeyi öyle bir hale getirir ki bir köprü yetmez, ikincisi, üçüncüsü gündeme gelir." Söyledikleri doğru çıktı.

Bu arada bir de anekdot daha anlatmak istiyorum. Bülent Ecevit, proje ilk çıktığı zaman Boğaz Köprüsü'ne karşıdır. Son yıllarda Başbakanlığı döneminde hatırlarsınız uluslararası tahkim yasası gündeme geldi. TMMOB bu değişikliğe karşı çıktı. Sadece TMMOB değil çok sayıda kurum karşı çıkıyor. Ecevit bir gün bir demeç veriyor. Ne diyor dersiniz demecinde? "Onların söylediklerine bakmayın, onlar zamanında Boğaz Köprüsü'ne de karşı çıkmışlardı" diyor. Yokrum yok.

Son bir örnek 1973 yılında TMMOB Yönetim Kurulu Başkanlığı'na seçilen Teoman Öztürk'ün o dönemi simgeleyen, ortak anlayışı yansıtan sözleri. Şöyle diyor özetle:

"Bilimi ve teknoloji emekçi halkın hizmetine sunmakta kararlıyız."

Bu anlayış o dönemin kadrolarının anlayışının ifadesidir. Devam edelim. Bilim ve teknik halkın hizmetine hangi koşullarda sunulur? Kapitalizmde bu mümkün müdür? Kapitalizmde sömürü ortadan kalkmayacağına göre ve teknoloji de esas itibarıyla bir sömürü aracı ise o zaman kaçınılmaz olarak bu kapitalizmin ötesini işaret etmektedir. Bu anlayış sosyalist anlayışın meslek alanlarımıza yansımadır.

Türkiye'deki mühendis, mimar hareketi örgütünde, yani "Birlikte toplum yararı" belirleyici olmuştur. Birlik ve odaları sadece sistemi deşifre eden, sadece olayı inceleyen anlayışın daha ötesine geçmiştir; olayların düzenle ve siyasi iktidarın sınıfsal niteliği ile ilişkisini kurmuşlardır. Tekil olaylarda alternatif sunmak yerine genel çözüm alternatiflerini ortaya koymuştur. Boğaz Köprüsü'nde olduğu gibi "Toplu taşıma yapacaksınız" demiştir. "Boğaz'a değil, Zap Suyu'na köprü" diyerek Zap Suyu olayını gündeme getirmiştir. Zap Suyu'nu biliyorsunuz, Güney Doğu'da geçit vermeyen bir yerdir ve devrimci arkadaşlarımız; aralarında mimar ve mühendisler de vardır, o tarihlerde gidip Zap Suyu üzerine köprü yapmışlardır. Bu çok güzel, insanı duygulandıran bir olaydır. "Boğaza değil, Zap Suyu'na köprü" ifadesi İMO'nun dergisinde yer verilen bir belgedir. Alternatifin gerçekleşmesi için "bağımsız bir ülke" hedefini, "emekçi sınıfların iktidarı" hedefini belirtmişlerdir.

Özetle tekrar başa dönüyorum. Orhan Alp demişti ki "Niye işçilerle beraber yürüyorsunuz?" Yanıtı hemen verilecek bir soru değildi. Kendisini işçi sınıfının bir üyesi olarak kabul edenler yürüdü. TMMOB'nin temel yönelimi 1970'lerde belirlendi ve üyeleri tarafından sahiplenildi.

O günlerden bugünlere ciddi bir bilinç gerilemesi olduğunu da belirtmek zorundayım. Bunun rakamlarla da ifade edebiliriz. 2006-2007'de yapmış olduğumuz bir profil çalışmasında bunlara değindik. Bir tek örnek vererek konuşmamım sonuna yaklaşıyorum. 1970'lerdeki en önemli sloganlarımızdan biri "Mühendislerin, mimarların sorunları emekçi halkın sorunlarından ayrılamaz" idi. Daha sonra ilave olarak "Sorunların çözümü de ortaktır" dedik. Bu anlayış 1976'da yapılan bir ankette soru olarak yöneltilmiş meslektaşlarımıza demişler ki; "Bu görüşe katılıyor musunuz?" 1976'da buna "evet, katılıyorum" diyenlerin oranı yüzde 90. 2006'da bu oran yüzde 60'a düşmüş. Bu bilinç gerilemesidir. Peki, durup seyredecek miyiz, işçi sınıfı hareketliliğinin gelişmesini? Hayır. Her zaman olduğu gibi burada bilinçli üyelere, işçi sınıfının bilinçli üyelerine, sosyalistlere, komünistlere, devrimcilere görev düşmektedir. İşçi sınıfı hareketini biraz daha ileri götürmek için mücadele etmemiz kaçınılmazdır. Çıkış yine oradadır.

1973 yılına dönelim. TMMOB Genel Kurulu üç yıl aradan sonra toplanabilmiş ve Teoman Öztürk'ün Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı üstlendiği bir dönem başlamıştır. Uzun yıllar devam eden, 1970'lerde hızlanan mücadele, yeni anlayışın yönetime gelmesini sağlamıştır. Kuşkusuz mühendis, mimar topluluğu homojen değildi; anlayış birliği yoktu. Ama hareketin yönü hep aynı doğrultuyu korudu. Bu dönem bütün meslek alanlarımızın toplum yararı anlayışıyla ele alındığı, sistemin deşifre edildiği bir dönemdir. Oda yayınlarının yanı sıra Birlik haberleri, bilimsel ve mesleki kongreler bu görevin başarıyla sürdürülmesi sağladılar. Döneme damgasını vuran faşist baskı, saldırı ve katliamlara karşı çok sayıda örgüt bir arada mücadele etmiştir. Simgesel birkaç başlıkla yetiniyorum: 1 Mayıslar, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'ne karşı direniş, Milliyetçi Cephe hükümetlerine karşı eylemler...

Öte yandan; meslektaşların sorunları da gündemden düşmemiştir. Ayrıca

Teknik Eleman Kurultayları, işyeri temsilcilikleri, 19 Eylül Boykotu bu alanda yapılan özel çalışmalardan sadece birkaçıdır.

TMMOB'nin 12 Eylül sonrası dönemde biraz daha örgütü kollamaya yönelik davranışlarımız olmuştur ama bu 12 Eylül Anayasası'na karşı açık tutum almayı ve çalışma yapmayı engellememiştir. 1989 bahar eylemlerinin, 1990'larda KESK hareketliliğinin arkasından, TMMOB yeniden kitlesel eylemlere, mitinglere başlamıştır. Ekonomik krize karşı işçi sınıfının diğer sendikal ve demokratik örgütleriyle birlikte mücadele etmiştir. İlk NATO'ya Hayır Bildirisi 1974'tür, 2004 yılında yani 30 yıl sonra İstanbul'daki NATO zirvesini protesto eden aynı anlayıştır. TMMOB tarihi bu anlamda yüz akımızdır. O tarihin bize verdiklerini daha ileri götürmek görevimizdir.

sorular cevaplar

Soru sormak isteyen arkadaşlarımız varsa biraz vaktimiz olduğu söyleniyor.

SALONDAN- 1965'te Süleyman Demirel olayını aktardınız. Ondan 20 sene sonra da onun bir bakıma yolundan giden Özal, EMO'nun kurucuları arasında yer aldığı halde başlangıçta, hatta ilk bültende yayın kurulunda yer aldığı halde, 1985 civarında mali kaygılarla, kendisi elektrik mühendisi olduğu halde "fen adamları" diye bir yasa ile gerçekten aklın, bilimin çok ötesinde, tamamen oy kaygısıyla yani yaklaşık 200 bin mühendise karşılık, yaklaşık 800 bin sayıda teknisyen arkadaşın oylarının talibi olduğu için fen adamları yasasıyla mühendislerin okuyarak aldıkları bir takım yetki haklarını, yasa ile ilkökul mezuniyetinden sonra birkaç ay öğrenim görenlere dahi vermiştir. Türkiye tarihi, siyasi tarihi böyle dönemliklere de maalesef tanıktır. Bunu ilave etmek istedim.

SALONDAN- Her şeyden önce bir çeşit, derli toplu bilgi aktarmasını bu denli yoğun ve güzel şekilde aktardığınız için teşekkür ediyorum. Belli dönemleri beraber yürümüş olmaktan büyük bir keyif de alıyorum. Bazı konularla ilgili de duygulandığımı belirterek söze girmek istiyorum. Bir noktasında içinde yer almaktan keyif aldığım bir olayda yaklaşımının çok yanında olmadığını söyleyerek araya girmek isterim. Çok önemli mi, değil mi? Bilmiyorum ama içinde olduğum için gerçekten beni bir parça farklı yerlere götürdü. Özel okulların devletleştirilmesinin karşısına çıkışı sanki bir paylaşımın içinde yer alırken bizim ortaklarımız fazlaymış o nedenle karşı çıkıyormuşuz gibi bir tümce var. Bence öncelik orada değil. O dönemin gençlik hareketi içinde yer almış biri olarak, o dönemdeki olayları kavramaya gayret eden biri olarak, bu eğitim sisteminin ve özel okul yayılımının ne noktalara ülkeyi götürebileceği, bizim ilk kaygımızdı. Yani bu biçimde bir olayın ön plana çıkarılışının sadece paylaşım meselesini ön plana getirmiş olması gibi bir şeyi biraz yadırgadım. Onu belirtmek isterim.

KAYA GÜVENÇ- Hemen bu konuda bir şeyler söyleyeyim. Odaların özel okullara karşı çıkışlarında "sayımız artıyor" gibi bir gerekçe yok. Ama topluluk-

ta bir kaygı olduğunu düşünüyorum. Meslektaşların sayısının artmasıyla sorunların artıp artmayacağı konusunda bilebildiğim özel bir çalışma yok. Konu dolaylı olarak hem 1976 hem 2006 yıllarında uygulanan iki ankette dolaylı olarak yer almış. Şöyle; işsizliğin nedenlerine ilişkin bir soru soruluyor. Cevaplar arasında mühendis ve mimar sayısındaki artış seçeneği de var. 1976'da bu neden üçüncü sırada, 2006 yılında ise birinci sırada yer alıyor.

Bu konuda yanlış bir ifadede bulunmuş olabilirim ama kastımın oda yönetimlerinin ve istisnasız bütün meslektaşların olaya bir paylaşım sorunu olarak bakmadığını söylemek istiyorum. Doğaldır yani; mesleğe giriş sayısında artış, kaçınılmaz olarak o mesleği besleyecek yeni yatırımlara ihtiyaç gösterir. Türkiye'de de ne yazık ki öyle bir olay yok. Mücadeleler, özel okullar devletleştirilme yurüyüşü 7 Kasım'dan 18 Kasım'a kadar 11 günlük bir yurüyüş olarak gerçekleşmiştir. 20 Kasım'da miting yapılmıştır. Burada öğrenciler birlikte yurümüşür.

Böyle bir düzeltme imkânı için sana teşekkür ediyorum.

Bitiriyoruz arkadaşlar. Zaman açısından sıkıştığımız söyleniyor.

SALONDAN- 80 öncesi TMMOB örgütlülüğünün temelinde yatan bir örgütlenme var. İşyeri temsilcilikleri. Bugünkü bazı sıkıntılarımızın altında bu işyeri temsilciliklerinin, 80 öncesi kadar canlı yurümemesinin de payı var.

KAYA GÜVENÇ- Ertuğrul, sen de söz istemiştin. Sen de söyle sonra hemen kapatalım.

SALONDAN- Çok teşekkür ederim. Ertuğrul Bilir. Makina Mühendisiyim. Mühendislerin 1970'ten 73'e bir geçiş döneminde, TMMOB örgütlülüğünde de bilinç dönüşümünün yaşandığı dönemde de ben o dönemin belgelerinin bir kısmına baktığımda bir teknokrazi tartışması gördüm. Veblen konusu ile de ilgili olabilir diye düşündüm. Mesela İMO'nun bir yayın organında yazılan "Bürokrasi geriye dönüktür, teknokrazi ise üretime dönüktür, ilericidir" ifadelerinin yer aldığı bir yazı var. Veblen'e bir atıf yok. Benzer dönemde başka organlarda da benzer yaklaşımlar o dönemde çıkmış ama görebildiğim kadarıyla yani tüm belgeleri taradığımı söyleyemem ama özellikle, 73-74 sonrasında Marksist bir görüş daha ağır basmış ve teknokraziye ileri rol tanıyan düşünce pek fazla dile getirilmez olmuş. Bir geçiş döneminde, böyle bir tartışma belki Amerika'da Veblen'den etkilenecek yapılan bir tartışmanın Türkiye'ye yansıması şeklinde olmuştur.

KAYA GÜVENÇ- Katkıları için teşekkür ediyorum. Bir hatırlatma sadece: Süleyman Demirel'in o dönemde onur kuruluna verilmesinin arkasında teknik eleman forumları yatar. Karar bu forumlarda alınmıştır. Parlamenter mühendis ve mimarlar arasında 657'yi savunanların odalarından ihraç edilmek üzerine onur kurullarına sevk edilmeleri yönünde bir karar çıkmıştır. Bunu sadece hatırlatayım.

İşyeri temsilciliklerine gelince, bizim özellikle 70'lerdeki temsilciliklerimizin ağırlıklı olarak büyük devlet kuruluşlarında olduğunu anımsamakta yarar var.

“Ölçek küçüldükçe işlevler de biraz azalıyor” diye düşünüyorum.

Türkiye’deki mühendis ve mimarların mücadele tarihleri daha çok tartışmayı gündeme getiriyor. Biraz daha yakından bakmamızda yarar olabilir. Nostalji yaparak değil ama geçmişten günümüze bize ışık tutabilecek, heyecan katabilecek olayları yaşamaya bugünlerde çok ihtiyacımız var.

Yolunuz düşerse, Yeşilköy’deki Hava İş Sendikası’na üye işçi arkadaşlarımızın yanına gidiniz. Eşleriyle, çocuklarıyla birlikte direniş içinde bulunan arkadaşlara “Merhaba” deyiniz. Bunu yabancı konuklarımıza da öneriyorum.

İşçi sınıfının her mücadelesi, Türkiye mühendis ve mimarlarının iyi koşullarda yaşaması için de önemlidir. Mühendis ve mimarları, bilimi ve tekniği emekçi halkın hizmetine sunma hedefine yaklaştıran bir katkıdır.

O mücadeleyi başlatanlara, sürdürenlere selam olsun.

Hepinize teşekkür ediyorum.

